

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะเสนอแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารโดยจะลำดับเรื่องดังกล่าวจากแนวคิดด้านลักษณะความเป็นพลเมืองที่ตั้งแต่ความหมายของคำว่าพลเมืองดีและคุณสมบัติของผู้ที่เป็นพลเมืองดีจากความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ที่ค้นจากเอกสารและผลงานวิจัย ตลอดจนแนวคิดในการที่จะจัดการศึกษาอบรมในเรื่องนี้ให้แก่เยาวชน หลังจากนั้นจะได้กล่าวถึงเรื่องของกิจกรรมนักเรียนอันเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ใช้ในกระบวนการให้การศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน โดยจะเริ่มต้นจากความหมายของคำว่ากิจกรรมนักเรียน วัตถุประสงค์และประโยชน์ของการจัดกิจกรรมนักเรียน หลักการในการจัดกิจกรรมนักเรียน ประเภทของกิจกรรมนักเรียน วิธีการจัดกิจกรรม วิธีการประเมินผลกิจกรรม ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ความหมายของความเป็นพลเมืองดี

ในการให้ความหมายของความเป็นพลเมืองดีนั้น ได้มีความพยายามที่จะให้คำจำกัดความที่จะให้เป็นที่เข้าใจกันในแต่ละสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะในแต่ละสังคมนั้นได้คาดหวังที่จะให้ประชาชนพลเมืองของตนเป็นพลเมืองดีในความหมายที่ตนปรารถนา ดังนั้นความหมายที่แท้จริงของคำว่าพลเมืองดีจึงขึ้นอยู่กับสภาพและความต้องการของสังคมแต่ละแห่ง แต่อย่างไรก็ตามได้มีนักคิด นักการศึกษา นักสังคมวิทยา นักการศาสนา ได้พยายามที่จะให้ความหมายที่เป็นกลาง ๆ ที่จะให้คนทั่วไปได้ศึกษา ดังเช่น

คำรง มัชฌมนันท์, เจริญ ไชยชนะ (2505 : 122) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของพลเมืองดีไว้ว่า พลเมืองดีนั้นจะต้องมีหน้าที่ดังนี้ คือ

1. รักษาไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. เคารพต่อกฎหมาย
3. มุ่งกันประเทศ
4. เสียภาษี

ซึ่งจะเห็นได้ว่าทั้ง 2 ท่านได้มองลักษณะของความเป็นพลเมืองดีในแง่ของ "หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติของรัฐ" เท่านั้น และเช่นเดียวกันกองวัฒนธรรม กรมการศาสนา ของกระทรวงศึกษาธิการ (2496 : 88-100) ก็ได้ให้หน้าที่ของพลเมืองดีไว้ 11 ข้อ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ศึกษาให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตามกฎหมาย
2. เคารพคอกฎหมายของบ้าน เมืองทุกกรณี
3. ใช้สิทธิของตนตามกฎหมายโดยสุจริต และไม่ละเมิดสิทธิของคนอื่น
4. พยายามศึกษาให้รู้ถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่ใช้บังคับเป็นกฎหมายในปัจจุบัน
5. ใช้กฎหมายโดยสุจริต
6. เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งอันชอบธรรมของเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมาย
7. แนะนำต่อนญาติมิตรหรือเพื่อนบ้านให้ปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมาย
8. หากมีความผิดเกิดขึ้นแก่ตนเนื่องจากไม่ปฏิบัติตามกฎหมายการสารภาพ

ความผิด ถือว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองดี

9. ระวังเสมอว่า การปฏิบัติตามกฎหมายย่อมเป็นเส้นทางที่ปลอดภัย
10. กฎหมายจะมีความศักดิ์ในการคุ้มครองสันติภาพของบ้านเมืองก็โดยที่ทุกคนถือว่า การร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายโดยชอบธรรมและโดยสุจริต ย่อมเป็นเกียรติและเป็นหน้าที่ของพลเมืองดี

11. เคารพประเพณีอันดีงาม

อาจกล่าวได้ว่าในแง่ของรัฐศาสตร์นั้นได้มองความเป็นพลเมืองดีในแง่ของการปฏิบัติตัวของประชาชนพลเมืองดีที่พึงจะกระทำต่อรัฐในอันที่จะรักษาไว้ซึ่งระเบียบประเพณีของตัวบทกฎหมายอันเป็นมาตรการในการปกครองประเทศหรือเป็นระเบียบของสังคม

ในแง่ของนักศึกษานั้นจากการศึกษาในแผนการศึกษาชาติของไทยแต่ละฉบับก็พบว่าได้แสดงเจตนารมณ์ในอันที่จะจัดการศึกษาเพื่อสนองตอบต่อความเป็นพลเมืองดี ดังจะเห็นได้จากแผนการศึกษาแห่งชาติดังนี้ คือ

ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 นั้น แสดงความหมายของการเป็นพลเมืองดีไว้ว่า หมายถึงบุคคล "เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองในทางอาชีพ ซึ่งคนเกิดมาสำหรับกระทำ" การเน้นเรื่องอาชีพในแผนการศึกษาชาติในขณะนั้นก็เพราะว่าประเทศชาติกำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจตกต่ำ และเพื่อแก้ไขคตินิยมของผู้ที่จะสำเร็จการศึกษา

แล้วจะมุ่งเข้ารับราชการมากกว่าการประกอบอาชีพอย่างอื่น

ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2494 ได้แสดงลักษณะของความเป็นพลเมืองดี ออกมาในรูปของ "บุคคลที่มีร่างกายแข็งแรงและอนามัยสมบูรณ์ มีความรู้ความสามารถที่ ประกอบอาชีพและมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย" ทั้งนี้ด้วยเหตุผลว่า การที่บุคคลจะดำเนิน กิจกรรมให้สำเร็จได้ด้วยดีนั้น จำเป็นจะต้องมีร่างกายแข็งแรงและมีอนามัยที่สมบูรณ์ และ ก่อปรักด้วยความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพและการมีจิตใจเป็นประชาธิปไตยด้วย

ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ได้เน้นความเป็นพลเมืองดีในแง่ของ การ "มีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีจิตใจ เป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ และทำคุณประโยชน์ต่อ ประเทศชาติ"

ในแผนการศึกษา พ.ศ. 2520 ได้เน้นคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่สามารถ ดำรงชีวิตและประโยชน์แก่สังคม สร้างเสริมความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคง ความผาสุก ร่วมกันในสังคมไทย มุ่งให้คนคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รักการทำงาน และสนใจที่จะมี ส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวมตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุข มีความยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และองค์พระมหากษัตริย์ มีระเบียบวินัย มีวัฒนธรรม มีศีลธรรม รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ในขอบเขตของกฎหมาย"

จากการศึกษาแผนการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ลักษณะความเป็น พลเมืองดีที่เน้นในแผนการศึกษาแห่งชาตินั้นได้แตกต่างกันไปตามยุคสมัยและปัญหาพื้นฐาน ที่สำคัญของชาติที่เป็นอยู่เป็นสำคัญ ทั้งนี้ก็เพื่อให้สถานศึกษาต่าง ๆ ได้นำไปอบรมฝึก ฝนให้เยาวชนของชาติเป็นบุคคลที่พึงปรารถนาและสามารถจะแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ใน อนาคตนั่นเอง

นอกจากนี้ได้มีความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้สนใจที่จะศึกษาในค่านิยมคุณธรรม- ศาสตร์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของความเป็นพลเมืองดีอีกหลายแง่หลายมุม เช่น

สุมน อมรวิวัฒน์ (2519 : 3) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของพลเมืองดีว่า

พลเมืองดีมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นผู้ที่มีความเข้าใจในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติหน้าที่ของตน

ไร้สิทธิภายในขอบเขตของกฎหมาย มีความรับผิดชอบตนเองและส่วนรวม

2. เป็นผู้ที่มีศีลธรรม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึงวัฒนธรรมไทย สามารถที่จะถ่ายทอดคุณค่าและความภาคภูมิใจไปสู่ลูกหลาน

3. เป็นผู้ที่จัดระบบชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสมกับฐานะ รู้จักใช้จ่ายพอเหมาะสมควรกับรายได้ รู้จักทรัพยากรของชาติ ปรับตัวเองให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้

4. เป็นผู้ที่มีความรักชาติ ศาสนา และจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์

5. เป็นผู้ที่รักสงบ มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น มีวิจรรณญาณที่จะพิจารณาตัดสินว่าสิ่งใดชั่ว สิ่งใดดี ควญ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 1) ได้ให้ความหมายความเป็นพลเมืองดีว่า "ลักษณะความเป็นพลเมืองดีคือ การเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูง นั่นคือมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน"

จรรยา สุวรรณพักต์และเพื่อน (2521 : 28) ได้ให้ลักษณะความเป็นพลเมืองดีว่า

ลักษณะความเป็นพลเมืองดีคือ นิสัยการกระทำของบุคคลที่สอดคล้องกับมาตรฐาน และกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมายของบ้านเมือง รวมถึงลักษณะซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ลักษณะความเป็นพลเมืองดีนั้นมีมากมายลักษณะ ที่สำคัญ และได้รับการศึกษาวิจัยคือ ความรู้สึกรับผิดชอบ วินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความเกรงใจ

ในค่านิยมของต่างประเทศนั้นได้มีนักการศึกษาและนักปราชญ์หลายท่านได้ให้ทัศนะและความรู้เกี่ยวกับลักษณะของความเป็นพลเมืองดีไว้มากมาย เช่น

เซอร์วูด (Sherwood 1947 : 1124-28) ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า การเป็นพลเมืองดีนั้นคือการ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว กล่าวคือต้องมีความเคารพนับถือ เชื่อฟังซึ่งกันและกัน มีความเมตตากรุณา ทำงานในส่วนที่เป็นหน้าที่ของตน ไม่ยดคิดวันประกันพรุ่ง และต้องเป็นที่พึ่งพาอาศัยของคนอื่นได้ และต้องเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน มีความตั้งใจเรียนสม่ำเสมอ มีความซื่อสัตย์ ยอมรับนับถือในสิทธิของผู้อื่น เชื่อฟังผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบในทรัพย์สินและชื่อเสียงของโรงเรียน มีความร่วมมือในกิจกรรมของ

โรงเรียน นอกจากนี้จะต้อง เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนด้วย คือต้องรู้จักใช้สิทธิออกเสียง เลือกตั้งด้วยความระมัดระวัง เชื่อฟังกฎหมาย คิดถึงชุมชนมากกว่าตัวเอง ยอมรับนับถือ ความคิดเห็นของคนส่วนมาก และทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

เฟนตัน (Fenton 1967 : 25) กล่าวว่า พลเมืองที่ดีต้องเป็นผู้มีทัศนคติและ ค่านิยมที่เหมาะสม นั่นคือ เป็นผู้ที่ต้องการจะมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีความ รับผิดชอบต่อกระบวนการทางการเมือง มีความเชื่อมั่นในเกียรติภูมิของบุคคล ยอมรับฟัง คำโต้แย้งจากทุกด้าน มีทักษะ และความสามารถในการแสวงหาความรู้ สามารถวิเคราะห์ เรื่องต่าง ๆ เช่น สุนทรพจน์ และการหาเสียง เป็นต้น เพื่อที่จะแยกสาระที่ไม่ตรงกับ ความเป็นจริง

คุณสมบัติและลักษณะของผู้ที่เป็นพลเมืองดี

เฟซและบราวน์ (Faith and Brown 1951 : 474-484) ได้กล่าวว่า ผู้ที่ จะเป็นพลเมืองดีนั้นจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้ คือ

1. เป็นผู้ที่มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ
2. มีความรู้ดี
3. มีความประพฤติดี กล่าวคือ ต้องซื่อสัตย์สุจริต มีเมตตาากรุณา เชื่อถือได้

เสียสละ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ควบคุมตัวเองได้ ไว้วางใจได้ มีความจงรักภักดีต่อชาติ และ รักความสะอาด

4. ต้องใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง หรือออกเสียงประชามติอย่างฉลาด ใช้ความคิด

5. ต้องยอมรับความผิดชอบต่อสาธารณะ

ในแง่ของโรงเรียนนั้น โรงเรียนฟลินท์ (Flint Public School 1954 : 1-6) ได้มีเอกสารที่กล่าวถึงลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่จะต้องปลูกฝังให้นักเรียน 8 ประการ คือ

1. มีความภาคภูมิใจและซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งที่เป็มรดกของชาติ
2. มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการแห่งประชาธิปไตย
3. เห็นคุณค่าของแต่ละบุคคล
4. มีประสบการณ์ในการนับถือศาสนา
5. เห็นคุณค่าในการมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน

6. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันและองค์การต่าง ๆ ของโลก
7. มีความภาคภูมิใจและซาบซึ้งในประเพณีชาติของตน
8. มีความต้องการที่จะสงวนทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ

พนัส หันนาคินทร์ (2520 : 247-248) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีควรจะต้องปลูกฝังให้แก่เด็กในโรงเรียนก็คือ "ความยึดมั่นในวัฒนธรรมและค่านิยมอันดีงามของไทย เป็นผู้ที่มิกระเปียบวินัย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย มีความสามัคคี มีความกตัญญูยกเวทิตาต่อผู้มีพระคุณ ฉลาด รู้จักคิดอย่างรอบคอบและถูกต้องตามทำนองคลองธรรม รู้จักแก้ปัญหา รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและผู้อื่น รู้จักมนุษยสัมพันธ์"

โดยสรุปจากการศึกษาความคิดเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีในแง่มุมต่าง ๆ จากบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีนั้นเป็นคุณลักษณะที่สังคมแต่ละสังคมพึงประสงค์ที่จะให้บุคคลในสังคมนั้น ๆ มีหรือบังเกิดขึ้น ทั้งนี้ก็โดยที่มุ่งหวังที่จะให้คนในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ดังนั้นจึงได้พยายามที่จะปลูกฝังหรือขยายความคิดต่าง ๆ เหล่านั้นไปยังเยาวชนโดยผ่านระบบการให้การศึกษาย่างต่อเนื่อง ดังนั้นโรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ไปยังกลุ่มครูผู้ศึกษาที่จะต้องทำให้เกิดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีดังที่มุ่งหวังไว้ให้จงได้

ในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กในระบบโรงเรียนนั้น นอกจากจะจัดในห้องเรียนโดยตรงแล้ว การจัดประสบการณ์นอกห้องเรียนอันได้แก่การจัดให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีครูคอยให้คำปรึกษาชี้แนวทาง ก็เป็นเรื่องที่มีความจำเป็น ดังนั้นจึงได้มีการจัดกิจกรรมนอกเรียนขึ้นในโรงเรียนด้วย ในการปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดีดังที่กล่าวแล้วก็อาจสามารถกระทำในกิจกรรมนักเรียนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ก็เพราะว่าผู้เรียนจะได้มีโอกาสแสดงออกอย่างจริงจังนอกเหนือไปจากการเรียนในห้องเรียน โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่ชอบค้นคว้า และกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองลักษณะความเป็นพลเมืองดีก็น่าจะได้ผลมากด้วย

แนวคิดในการศึกษาอบรมเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี

ไพฑูริย์ สีนลารักษ์ (2525 : 134) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการศึกษาอบรมเด็กในสังคมไทยไว้ว่า

แนวทางในการอบรมเด็กของไทยใน 3 แนวทางใหญ่ ๆ นั้น แนวทางหนึ่งก็คือ การให้การศึกษารอบรมในเรื่องของการเป็นคนดีในสังคม การอบรมศีลธรรม จรรยา การอบรมในเรื่องประเพณีค่านิยมต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่มีหน่วยงานใครรับผิดชอบโดยเฉพาะ ทุกสถาบันของสังคมไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด วัง หมู่บ้าน ญาติพี่น้อง ทางดีเป็นหน้าที่ที่จะต้องให้การศึกษารอบรมถึง ระเบียบ ประเพณี ศีลธรรม จริยธรรมต่าง ๆ พร้อมเพรียงกัน การอบรมก็มักจะอบรมควบคู่กัน วาจา ตักเตือน คำว่า แต่ในขณะที่เดียวกัน ผู้อบรมก็มักจะปฏิบัติใหญ่ หรือทำในสิ่งที่อบรมอยู่แล้ว พ่อแม่ พี่น้อง ญาติผู้ใหญ่ พระ ชุณนาง ต่างก็อบรมในเรื่องเดียวกัน และส่วนมากปฏิบัติกันอยู่แล้ว การศึกษาจึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชีวิต กับสังคม และกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก

คำกล่าวนี้ก็เป็นอีกทัศนะหนึ่งที่มีมองว่า โดยลำพังระบบโรงเรียนนั้นน่าจะไม่ใช่ถือเป็นหน้าที่ที่จะอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดีหรือพลเมืองดีของสังคม แต่เป็นหน้าที่ของทุก ๆ สถาบัน นับตั้งแต่สถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันที่อยู่ใกล้ชิดตัวเด็กมากที่สุด จนไปถึงสถาบันที่อยู่แวดล้อมตัวเด็กที่ห่างออกไป อย่างไรก็ตามก็อาจวิเคราะห์ได้ว่า ในการฝึกฝนอบรมเด็กให้เป็นพลเมืองดีของสังคมนั้น โรงเรียนก็น่าจะเป็นสถานที่สองรองจากสถาบันครอบครัว และถ้าหากทุก ๆ สถาบันใฝ่ฝันที่จะส่งเสริมและถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำด้วยแล้ว ก็ยิ่งจะส่งผลในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจจากคำกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า การอบรมเด็กให้เป็นพลเมืองดีในสังคมนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอนอบรม ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบา อาจารย์ พระสงฆ์ หรือบุคคลอื่นใดก็ตามจะต้องประพฤติปฏิบัติในเรื่องที่ตนต้องการที่จะปลูกฝังให้แก่เด็กให้จงได้ เช่น ต้องการที่จะปลูกฝังคุณลักษณะที่เป็นความซื่อสัตย์ให้แก่เด็ก ผู้สอนหรือผู้อบรมนั้นก็จะต้องเป็นคนซื่อสัตย์ ปฏิบัติตนเป็นคนซื่อสัตย์ให้เห็นประจักษ์ เหล่านี้เป็นต้น ดังนั้นการจกคิกรรรมนักเรียนในโรงเรียนซึ่งเป็นเรื่องของการปฏิบัติจริงในโรงเรียนจึงน่าจะเป็นขบวนการที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่าจะก่อให้เกิดลักษณะดังกล่าวนี้มากน้อยเพียงใด

อย่างไรก็ตาม คงเดือน พัทธมนาวิน (2524 : 57) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ จิตวิทยาจริยธรรมตอนหนึ่งว่า

หลักและแนวปฏิบัติสำหรับจริยศึกษา ถึงแม้ว่าบุคคลต่าง ๆ เช่น บิดา มารดา และสภาพแวดล้อมในครอบครัว จะมีส่วนรับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็ก แต่สถาบันอื่น ๆ โดยเฉพาะ โรงเรียน วัด และสื่อมวลชนก็มีหน้าที่ซึ่งจะทองแบ่งเบาภาระของครอบครัวของเด็กในเรื่องนี้ นอกจากนี้สถานบันเหล่านี้ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ทดแทนบิดามารดาที่ขาดความสามารถทางค่านี...

และอีกตอนหนึ่งว่า

... ผลการศึกษาภาคสนามได้แสดงอย่างชัดเจนว่า เด็กชายหญิงในโรงเรียนนั้น มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูง และลักษณะมุ่งอนาคตค่อนข้างสูงตั้งแต่อายุ 11 ปีขึ้นไป โดยเฉพาะเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลางและสูง ฉะนั้นจึงทำให้คาดได้ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมในบุคคลนั้น เกิดอย่างรวดเร็วในช่วงอายุ 13 ปี และจะพัฒนาไปถึงจุดคงที่เริ่มตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้น และจะคงระดับจริยธรรมนี้ไว้จนเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นการสั่งสอนและการทดแทนภาระหน้าที่ของบิดามารดา ย่อมจะใหญ่ผลดีที่ผู้ใดเริ่มในวัยเด็ก เล็กและติดตามอบรมสั่งสอนจนถึงวัยรุ่นตอนปลาย...

จากคำกล่าวนี้ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นว่า การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีที่เกิดจากการจัดกิจกรรมนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับเด็กในวัยรุ่นตอนต้นนั้นเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอันมาก เพราะถ้าหากกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นสามารถจะทดแทนบิดามารดาในการปลูกฝังจริยธรรมต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ก็สมารถที่จะส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีของสังคมในอนาคตได้อย่างไม่มีปัญหา

ท่ามกลางสภาพปัจจุบันทางจริยธรรมในสังคมไทยที่มีลักษณะที่น่าเป็นห่วง และควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข หรือทำการป้องกันมิให้เลวร้ายยิ่งขึ้นในสังคมรุ่นหลังนี้ เพราะถ้าวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ไม่เอื้อต่อการปลูกฝังลักษณะเช่นนี้เสียเป็นส่วนใหญ่แล้ว ประกอบทั้งการสอนจริยศึกษาในโรงเรียนก็ยังไม่มีความชัดเจนโดยตรงที่จะปลูกฝังจิตนิสัยที่เป็นลักษณะสำคัญต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของคนไทย และเยาวชนก็ยังตกอยู่ในสิ่งแวดล้อมของสังคมที่ยั่วยุใจให้กระทำความคิดได้ทุกโอกาส ซากต้นแบบที่ดีแต่มีการเสนอต้นแบบที่ไม่เหมาะสมทางสื่อมวลชน ก็จะทำให้เด็กหรือแม้แต่ผู้ใหญ่ได้รับการปลูกฝังลักษณะที่ไม่ดีทางจริยธรรม เกิดการผลัดกันทางจิตใจให้มีการกระทำที่เลวทรามได้โดยง่าย ซึ่ง

ไม่เชื่อต่อลักษณะความเป็นพลเมืองดี การวิจัยที่จะค้นหารูปแบบที่ดีสำหรับโรงเรียนจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมการทำดีทำชั่ว เป็นสิ่งที่สังคมให้ความสนใจมากที่สุด เพราะพฤติกรรมเหล่านั้นจะส่งผลต่อสังคมและสภาพแวดล้อม สังคมจะอยู่อย่างมีความสุขได้ ถ้าบุคคลทุกคนมีพฤติกรรมการทำดี ละเว้นความชั่ว ฉะนั้นจึงได้มีการศึกษาพฤติกรรมของคนเพื่อจุดประสงค์ที่จะหาทางควบคุมพฤติกรรมนั้น ๆ เพื่อจะให้คุณเกิดการทำดีมาก ๆ และป้องกันหรือขจัดพฤติกรรมชั่วให้ลดลง การศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในโรงเรียนก็เป็นแนวทางหนึ่งที่จะศึกษาพฤติกรรมในสังคมโรงเรียนเพื่อจุดประสงค์ดังกล่าวนี้ด้วย

ผู้วิจัยมองเห็นว่า การวิจัยในครั้งนี้คงจะค้นพบในสิ่งซึ่งซ่อนเร้นอยู่ในแต่ละกิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็ก โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในโรงเรียนผู้นำการให้หลักสูตรของเขตการศึกษา 6 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และที่สำคัญก็คือ ถ้าผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความคิดในเรื่องนี้อย่างไร ผลสะท้อนที่ออกมาในตัวผู้เรียนก็น่าจะเป็นไปตามความคิดนั้น ดังนั้นการศึกษาความคิดของผู้บริหารและครูที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียน จึงน่าจะได้ประโยชน์เป็นอันมาก

ในแง่ของกิจกรรมนักเรียนนั้น ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าเป็นกระบวนการหนึ่งในการให้การศึกษาอบรมแก่เด็กในโรงเรียน และเป็นส่วนที่จะทำให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ หลังจากที่นักเรียนได้เรียนในวิชาการต่าง ๆ ตามหลักสูตรไปแล้ว กิจกรรมนักเรียนจะเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่จัดขึ้นเพื่อเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน โดยนับดังกล่าวในโครงสร้างของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 จึงได้กำหนดให้กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมบังคับไว้เพื่อให้ผู้เรียนผ่านกิจกรรมนักเรียนก่อนที่จะจบหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ารายละเอียดของการจัดกิจกรรมนักเรียนเพื่อนำเสนอดังต่อไปนี้

ความหมายของกิจกรรมนักเรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายไว้ว่า "กิจกรรม" การทำงาน และการกระทำทุกอย่างในโรงเรียน การเรียนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรในห้องเรียน เช่น การอ่าน การเขียน เหล่านี้ก็นับว่าเป็นกิจกรรมและยังได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมในโรงเรียนไว้ว่า กิจกรรมอาจอยู่ในหลักสูตรหรือนอกหลักสูตรก็ได้ ถ้ากิจกรรมใดไว้ในหลักสูตรบังคับว่า ห้องเรียนต้องทำก็เรียกว่า กิจกรรมในหลักสูตร กิจกรรมใดที่ไม่มีได้

กำหนดไว้ในหลักสูตร หรือมีได้บังคับว่าจะต้องเรียน แต่บุคคลในโรงเรียนร่วมกันจัดให้มีขึ้นโดยมุ่งได้เป็นสิ่งส่งเสริมการเรียนในชั้นให้มียศดีกว่าเดิม กิจกรรมนี้เรียกว่า "กิจกรรมนอกหลักสูตร หรือกิจกรรมพิเศษ" (กรมวิชาการ อนุสารประกอบหลักสูตรประถมศึกษา, 2504 : 1-10)

แพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2518 : 2) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมนักเรียน หมายถึง บรรดากิจกรรมประกอบทั้งในหรือนอกหลักสูตรทั้งหลายที่จะให้การศึกษาแก่นักเรียนนอกห้องเรียน

วัลลภา เทพหัสติน ณ อยุธยา (2521 : 1) ให้ความหมายของคำว่า "กิจกรรม" ว่า

เป็นคำใหม่ที่ยังไม่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2493 แต่มีคำว่า "กิจการ" ซึ่งหมายถึงธุระการ งานที่ประกอบ ส่วน "กรรม" แปลว่า การกระทำ การงาน ดังนั้นกิจกรรมจึงมีความหมายว่า การงานที่ประกอบขึ้น ในความหมายกว้าง ๆ "กิจกรรมนิตินักศึกษา" จึงเป็นการงานที่นิตินหรือนักศึกษาประกอบขึ้น หมายถึงการกระทำต่าง ๆ ที่นิตินักศึกษามีบทบาท เป็นผู้กระทำ หรือ ความเป็นการในคานต่าง ๆ เพื่อให้งานนั้นสำเร็จไปได้ งานนั้นควรเป็นงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับ การเรียนในหลักสูตรโดยตรง ไม่มีการให้คะแนน ไม่มีการบังคับให้นิตินักศึกษาทำ แต่เป็นการกระทำโดยความสมัครใจ นิตินักศึกษาเป็นผู้ก่อตั้งโครงการนั้น เป็นผู้ บริหารสนับสนุน ให้ความเห็นชอบ และอนุมัติให้ดำเนินงานนั้นและงานนั้นก็ทำเพื่อ นิตินักศึกษาเอง โดยได้รับความยินยอมจากมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยให้จัดขึ้น มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยจะสนับสนุนในเรื่องการให้ยืมใช้สถานที่ อุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนจัดอาจารย์ที่ปรึกษาให้หรือแม่กระทั่งจัดเรื่องการเงินให้ด้วย ในความหมายที่แคบก็จะหมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่นิตินักศึกษา ได้รวมจัดขึ้นในรูปของ สโมสร องค์การ, กลุ่ม, ชุมนุม, ชมรม หรือโครงการ เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อกลุ่ม นิตินักศึกษาที่มีความสนใจร่วมกัน การกิจของงานนั้นจัดโดยนิตินักศึกษาเพื่อ นิตินักศึกษา ในคานการปกครองของตนเอง กิจกรรมคานกีฬาและสันทนาการ การพัฒนาวัฒนธรรมและศีลธรรม วิชาการและการพัฒนาสังคมและการเมือง โดยที่ กิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความสนับสนุนยอมรับจากมหาวิทยาลัย และไม่เป็นส่วนหนึ่ง ที่บังคับอยู่ในหลักสูตรที่นิตินักศึกษาศึกษาอยู่ กิจกรรมดังกล่าวควรที่จะจัดขึ้นอย่างมี ระเบียบแบบแผนและถูกต้องตามกฎหมายของบังคับของสถาบันอุดมศึกษาแห่งนั้น ๆ

อนันต์ ภูมวรรณ ได้ให้ความหมายของคำกิจกรรมนิติต (Student activities) ว่าเคยเรียกกันหลายอย่าง เช่น กิจกรรมนอกหลักสูตร (Extra Curricular Activities) กิจกรรมเสริมหลักสูตร (Cocurricular activities) ในปัจจุบันความหมายของหลักสูตรขยายกว้างออกไปมาก การที่จะเรียกกิจกรรมที่จัดขึ้นว่าเป็นกิจกรรมเพื่อส่วนรวมของหลักสูตรหรือเป็นกิจกรรมที่ไม่อยู่ในหลักสูตรก็จะมีคามหมายไม่ถูกต้องนัก จึงมีที่นิยมน้อยลงไปมาก เพราะกิจกรรมต่าง ๆ นั้นวิทยาลัยต้องถือเป็นส่วนหนึ่งของกาให้การศึกษาอันสมบูรณ์แก่นิสิต ดังนั้นจึงมานิยมใช้คำว่า กิจกรรมนิติต ซึ่งน่าจะเหมาะสมกว่า (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, 2517 : 5)

สมิธ เอ็ม จากอปสัน (Smith M. Jacobson) กล่าวว่า กิจกรรมนิติตนั้นไม่ใช่ของใหม่ เพราะมีมาพร้อม ๆ กับการจัดการศึกษา แต่ไม่ได้เรียกชื่อดังที่เรียกกันอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น ตามประวัติการศึกษา การกีฬา ดนตรี ปรุทธา โท้วาที่ ชุมมมต่าง ๆ การมีส่วนร่วมในการปกครองสถานศึกษา ได้เคยมีการจัดในสถานศึกษาของชาวเอเชนส์และสปร้าตามาแล้ว ในสหรัฐอเมริกาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนิติต เริ่มจากนักการศึกษาชื่อ จอห์น ดูย (John Dewey) ได้ให้ข้อคิดว่ การศึกษาคือการรวบรวมประสบการณ์ ประสบการณ์หมายถึง ผลจากการที่นิติตสัมผัส ผล และใช้ชีวิตในสิ่งแวดล้อม ดังนั้นหน้าที่ของสถานศึกษาคือจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าแก่นิสิต นักการศึกษาชาวอเมริกา มองเห็นความสำคัญองเรื่องนี้มาก (Teaching in Higher Education : 1963P. 272)

ธีระ นทีวุฒิกุล (2521 : 8) กล่าวว่า

เมื่อ 40 ปีที่แล้วมานี้ เอลเบอร์ท เค เฟรดเวล (Elbert K. Fredwell) ได้เปิดสอนวิชากิจกรรมนอกหลักสูตรขึ้นที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย และที่วิทยาลัยวิลเลียมและแมรี เมืองวิลเลียมสเบอร์ก รัฐ เวอร์จิเนีย ก็ได้เริ่มจัดให้มีสภาพนักศึกษา (Student Council) หลังจากนั้นเป็นคณมา ความคิดเกี่ยวกับกิจกรรมนิติตก็ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง และมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันออกไป เช่น กิจกรรมรวมหลักสูตร (Co-Curriculum Activity) กิจกรรมพิเศษ (Special Activities) กิจกรรมนอกหลักสูตร (Extra-Curricular Activities) กิจกรรมนอกห้องเรียน (Outside Classroom Activities) กิจกรรมนิติต กิจกรรมนักศึกษา กิจกรรมนักเรียน (Student activities) เป็นต้น แม้จะมีคำเรียกการจัดกิจกรรมเหล่านี้ต่างกันออกไปหลายคำก็ตาม แต่คำเหล่านี้โดยทั่วไปก็ให้ความหมายที่คล้ายคลึงกัน

วัตถุประสงค์และประโยชน์ของการจัดกิจกรรม

มีผู้ให้ข้อเสนอแนะถึงการกำหนดจุดประสงค์ในการจัดกิจกรรมไว้มากมาย แต่เมื่อพิจารณาแล้วสอดคล้องกับจุดประสงค์ในการจัดกิจกรรมที่กระทรวงศึกษาธิการวางไว้คือ

1. เพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย
2. เพื่อให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. เพื่อให้มีความเข้าใจและเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์เป็นประมุข

4. เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามลัทธิและหน้าที่ภายในขอบเขต

ของกฎหมาย

5. เพื่อให้เห็นคุณค่า คำরাบไว้และส่งเสริมเอกลักษณ์วัฒนธรรมอันดีงามของ

ชาติไทย

6. เพื่อให้เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ
7. เพื่อส่งเสริมทักษะ ความถนัด และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
8. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจให้รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
9. เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสร้างความมั่นคงของชาติ
10. เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม
11. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

โรเบิร์ต คับบลิว เฟรดเคอริค (Robert W. Frederick) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมนิตินิดไว้ว่า กิจกรรมนิตินิดนั้นมีประโยชน์ในแง่จะส่งเสริมการศึกษาให้สมบูรณ์ขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อเป็นการเตรียมตัวนิตินิดสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย
2. เพื่อส่งเสริมความมีระเบียบวินัยในตัวเอง
3. เพื่อให้รู้จักวิธีการทำงานร่วมกัน
4. เพื่อเพิ่มพูนความสนใจของนิตินิดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
5. เพื่อให้สำนึกในการปฏิบัติตามข้อบังคับและระเบียบแบบแผนต่าง ๆ
6. เพื่อพัฒนาความสามารถพิเศษของนิตินิด
7. เพื่อส่งเสริมแรงขับที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษา

8. เพื่อพัฒนาความสามัคคีในโรงเรียน (The Third Curricular : 1959, pp. 51-52)

จุดมุ่งหมายทั้ง 8 ประการได้รับการสนับสนุนจาก คาเนโล เจ จาไมเอส (Carmelo J. Jamias) (Student Problem in Southeast-Asian Universities : 1969, pp. 99-101)

วี พราคาศ (V. Prakash) สรุปว่า กิจกรรมนิติตทั้งหลายทั้งปวง มีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ 2 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาวิชาการและการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของบุคคล
2. เพื่อส่งเสริมความรู้สึกรับผิดชอบให้สูงขึ้นและเป็นพลเมืองดีที่มีประโยชน์ใน

อนาคต (Student Problem in Southeast Asian Universities : 1969, pp. 113)

วาร์เรน เฮลด์ (Varren H. Held) ได้เสนอแนะวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนิติตว่ามุ่งจะกระทำสิ่ง 3 ประการ คือ เพื่อตัวของนิติตเอง เพื่อสถาบันการศึกษา และเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดกับสังคม

บุคคลที่ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของกิจกรรมนิติตซึ่งน่าจะยึดถือแนวในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการดำเนินงานกิจกรรมนิติตน่าจะได้แก่ แฟรงคลิน เอ มิลเลอร์ และคณะ (Franklin A, Miller and others) ซึ่งได้กล่าวถึงหน้าที่ของกิจกรรมนิติตไว้ 4 ประการ คือ

1. ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตัวนิติตเอง
2. ประโยชน์ในแง่ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนและหลักสูตร
3. ประโยชน์ที่จะทำให้เกิดการบริหารงานของสถาบันที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. ประโยชน์ที่เกิดกับสังคม (Planning student Activities 1956,

pp. 13-20)

โดยสรุปแล้วกิจกรรมนักเรียนมีประโยชน์หลายประการ คือ

1. กิจกรรมนักเรียนเป็นเครื่องส่งเสริมนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น
  - ก. ทำให้นักเรียนได้ทำสิ่งซึ่งตนสนใจ เช่น บางคนชอบดนตรี ก็มีโอกาสนี้จะได้ฝึกซ้อม หรือเล่นดนตรีตามที่สนใจ

ข. กิจกรรมนักเรียนเน้นเครื่องส่งเสริมความเป็นผู้นำ เพราะการจัดกิจกรรมเหล่านี้เราทำให้นักเรียนจัดการกันเอง

ค. กิจกรรมนักเรียนช่วยส่งเสริมสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่เด็กเรียน เช่น การกีฬา

ง. กิจกรรมนักเรียนช่วยส่งเสริมสุขภาพร่างกายและจิต นักเรียนมีโอกาสได้พักผ่อน รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

จ. ทำให้นักเรียนรู้จักติดต่อกับบุคคลอื่น รู้จักการปกครองตนเอง เช่น การจัดทัศนajara การจัดสถานนักเรียน เป็นต้น

ฉ. ช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ เช่น ครูจัดการประกวดกระทงระหว่างห้อง นักเรียนจะต้องช่วยกันคิดตกแต่งให้งดงาม

2. กิจกรรมนักเรียนทำให้หลักสูตรสมบูรณ์ขึ้น กล่าวคือ

ก. กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทดลอง หรือสำรวจความสามารถตลอดจนความสนใจของตัวเอง เช่นบางคนพบว่าตัวเองชอบการถ่ายรูปและถ่ายได้ดี บางทีการถ่ายรูปอาจจะนำไปสู่อาชีพช่างถ่ายรูปก็ได้

ข. กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่เคยเรียนมาจากห้องเรียน เป็นการทำให้สิ่งที่เรียนมีความหมายขึ้น เช่นชุมนุมภาษาอังกฤษ จัดเลี้ยงน้ำชา (Tea party) ซึ่งตามปกติเราไม่ค่อยจะมีโอกาสได้จัดในเวลาเรียนจริง ๆ

ค. กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้ครูช่วยแนะแนวให้แก่เด็กเรียน จึงมีความสนใจร่วมกันได้เป็นอย่างดี

3. กิจกรรมนักเรียนช่วยเหลือในการบริหารงานของโรงเรียน กล่าวคือ

ก. กิจกรรมนักเรียนก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างครู นักเรียนและบุคคลอื่นในโรงเรียนทุกคน

ข. ทำให้ครูได้รู้จักนักเรียนดีขึ้น เราคงไม่ลืมว่าเราจะรู้จักนักเรียนได้ดีในสนามเล่นมากกว่าในห้องเรียน

ค. กิจกรรมนักเรียนบางประเภท เช่น สถานนักเรียน (Student council) เป็นส่วนช่วยในการควบคุมความประพฤติของนักเรียนได้ส่วนหนึ่ง

4. กิจกรรมนักเรียนมีส่วนช่วยเหลือชุมชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการปลูกเสื่อ กิจกรรมเกี่ยวกับการตั้งคมสงเคราะห์ เป็นต้น

การวิจัยของ อรวรรณ พนาพันธ์ ซึ่งได้วิจัยเกี่ยวกับการจัดสถานักเรียนใน
โรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า

1. คำว่าวัตถุประสงค์ของสถานักเรียน ครู และนักเรียนเห็นว่าเป็นการฝึกให้
นักเรียนมีประสบการณ์ในการปกครอง การบริหารงานตามระบอบประชาธิปไตย เปิดโอกาส
ให้นักเรียนได้ฝึกฝนตนเองเป็นพลเมืองดีของสังคมประชาธิปไตย และเป็นตัวของนักเรียน
ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน (การจัดสถานักเรียนใน
โรงเรียนมัธยมศึกษา ปรวิญญาณีพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต, 2518)

อุไร สียากาศ ได้กล่าวถึงสถานักเรียนไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การส่งเสริม
ประชาธิปไตยในโรงเรียน" ว่า

สถานักเรียน เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการส่งเสริมประชาธิปไตยและเป็นเสมือน
อุปกรณ์ที่จะช่วยในการปกครองโรงเรียน เพราะการจัดสถานักเรียนมีความประสงค์
ที่จะเปิดโอกาสให้นักเรียน เข้ามามีส่วนรวมในการปกครองโรงเรียน เพื่อเป็นการ
ฝึกให้รู้จักรับผิดชอบ เป็นผู้นำตามที่ดี จุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดคือ ฝึกให้เด็กรู้จัก
ปกครองแบบประชาธิปไตย เพื่อเป็นการเตรียมตัวเด็กให้เป็นพลเมืองดี...
(การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ปรวิญญาณีพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต, 2500)

ชอม ประพันธ์ เนติวุฒิ ได้กล่าวถึงความสำคัญของสถานักเรียนไว้ว่า

... การที่จะให้บุคคลเติบโตขึ้นมาภายใต้ร่มธงประชาธิปไตยได้มีโอกาสใช้ชีวิตอย่าง
เหมาะสมนั้น ข้อสำคัญอยู่ที่การฝึกหัดให้เขารู้จักกรรมวิธีของการปกครองแบบประชา
ธิปไตยเสียแต่เนิ่น ๆ เมื่อเขายังเป็นนักเรียนอยู่ ซึ่งจะกระทำได้โดยจัดตั้งสภา
นักเรียนขึ้นในโรงเรียน ถ้าโรงเรียนใช้วิธีการปกครองแบบเผด็จการ มีครูใหญ่เป็น
ศูนย์กลาง หรือใช้การปกครองแบบประชาธิปไตย มีคณะครู กรรมการในโรงเรียนไม่ถึ
กน คุ่มอำนาจไว้ ปล่อยให้ให้นักเรียนเป็นเหตุผล เมืองที่มีมากเสียเปล่าเหมือนเตาหอย
มีฟุ้งไม่ยอมแญ่ไม่รู้จักใจ เมื่อนักเรียนจบกระโจนเข้าสู่สังคมก็จะทำหน้าที่พลเมืองดี
อย่างสมบูรณ์ไม่ได้ เพราะเขาไม่ได้รับการอบรมให้ใช้สมรรถภาพในทางที่ควร...

(สถานักเรียน, 2502, 11-12)

อาร์บักเคอด (Arbuckle, 1962, 366-68) กล่าวว่า

... สถานักเรียนเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการปกครองแบบประชาธิปไตยได้อย่างดียิ่ง
ทั้งนี้เพราะการกระทำกิจกรรมใด ๆ ของสถานักเรียนนั้นสมาชิกส่วนใหญ่จะต้อง
เห็นชอบด้วย โดยการอภิปรายและการลงคะแนนเสียง ซึ่งทำให้เด็กรู้จักคิดและ
พิจารณาที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังฝึกให้เด็กเป็นผู้นำและปฏิบัติตามที่ดี

ตลอดจนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มหรือสังคมที่ตนอยู่ได้เป็นอย่างดี เด็กให้เด็ก มีความรับผิดชอบและปฏิบัติคุณใหญ่ๆของความซื่อสัตย์ของสถานักเรียน และกฎข้อบังคับที่โรงเรียนตั้งไว้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เด็กประพฤติตนเป็นพลเมืองดีและอยู่ในสังคมและประเทศชาติได้อย่างดีในที่สุด...

หลักการในการจัดกิจกรรมนักเรียน

ในการดำเนินงานทุกอย่าง จำเป็นจะต้องมีหลักการ เพื่อเป็นทิศทางหรือแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ สำหรับหลักการจัดกิจกรรมนั้น มีผู้กล่าวไว้หลายทัศนะด้วยกัน โดยเฉพาะในระยะเริ่มแรกของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2520 (กระทรวงศึกษาธิการ : 2524, หน้า 3) ได้กำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมไว้ดังนี้ คือ

1. การจัดกิจกรรม ต้องเป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาล ในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเจริญ และมั่นคงของประเทศชาติ
2. จะต้องเป็นไปเพื่อวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยในตนเอง
4. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียน ครู
5. การจัดกิจกรรมจะต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
6. การจัดกิจกรรมใด ๆ จะต้องมีการและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรม โครงการ และระเบียบข้อบังคับนั้น จะต้องเป็นของโรงเรียน
7. นักเรียนจะต้องเข้าร่วมในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ไม่น้อยกว่า 10 อย่าง การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนในแต่ละภาคเรียน จะเป็นกิจกรรมอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ได้
8. ทุกกิจกรรมจะต้องมีครู-อาจารย์ ในโรงเรียนเข้ารับนิชอบค่าเป็นการ
9. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม จะต้องเป็นบุคคลที่อยู่ในปัจจุบันในสถานศึกษานั้น เว้นแต่วิทยากร ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา
10. การจัดให้มีกิจกรรมเลือกใด ๆ หรือไม่ ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษานั้น
11. การจัดกิจกรรมใด ๆ ให้โรงเรียนควบคุม เรื่อง การรับ-จ่ายเงินหรือพัสดุสิ่งของอื่น ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบและประหยัค เพื่อความมั่นคงและปลอดภัยของชาติ

12. ในกรณีที่หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาเห็นว่า กิจกรรมใด ๆ ไม่เหมาะสม มีการกระทำหรืออาจนำมาซึ่งภัยอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ ให้หัวหน้าสถานศึกษาสั่งยกเลิกกิจกรรมนั้น ๆ เสีย

หลักในการจัดกิจกรรมนักเรียน

1. กิจกรรมทุกประเภทจะต้องอยู่ภายใต้ความควบคุมของโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้กิจกรรมเหล่านั้นดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ได้ผลตามความมุ่งหมายของโรงเรียนที่จะให้นักเรียนได้มีความเจริญงอกงามไปในทางที่ถูกที่ควรยิ่งขึ้น
2. กิจกรรมทุกอย่างที่จัดขึ้นจะต้องมีจุดประสงค์ที่จะส่งเสริมความเจริญในแง่ต่าง ๆ แก่นักเรียน เช่น การสังคม จรรยา มารยาท ตลอดจนการสร้างความรู้สึกในคุณธรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านั้น
3. ครูใหญ่จะต้องมีอำนาจสิทธิ์ขาด ในอันที่จะอนุมัติหรือไม่อนุมัติกิจกรรมใด ๆ ที่เห็นว่าไม่ก่อให้เกิดความเจริญให้นักเรียน หรือได้ผลไม่คุ้มค่ากับเวลาและทุนที่จะต้องเสียไปเพื่อการนั้น
4. จำนวน ชนิด และประเภทของกิจกรรมในโรงเรียนจะต้องเป็นไปตามส่วนของจำนวนนักเรียน และความต้องการของนักเรียน และโรงเรียนพร้อมที่จะจัดให้ได้ผลตามความมุ่งหมาย
5. โรงเรียนจะต้องมีวิธีการจำกัดนักเรียนคนหนึ่ง ๆ ไม่ให้เข้าร่วมในกิจกรรมมากเกินไป
6. โรงเรียนควรจะจัดให้มีการแนะนำแก่นักเรียนเกี่ยวกับการเลือกกิจกรรมที่จะเข้าร่วมนั้น เพื่อให้เหมาะกับความสามารถ ความสนใจ และความเหมาะสมอื่น ๆ
7. โรงเรียนพยายามหาทางส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการ วิธีการส่งเสริมอาจทำโดยทางตรง เช่น การแนะนำชี้แจงให้เห็นคุณประโยชน์ของกิจกรรมต่าง ๆ
8. นักเรียนและครูในโรงเรียนเท่านั้นที่จะได้รับสิทธิให้เข้าร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น บุคคลภายนอกไม่มีสิทธิที่จะเข้าเป็นสมาชิกในกิจกรรมของนักเรียน นอกจากจะเชิญมาเป็นที่ปรึกษาชั่วคราวชั่วคราว
9. กิจกรรมต่าง ๆ จะต้องจัดขึ้นในโรงเรียน เว้นไว้แต่สภาพของกิจกรรม

ไม่เปิดโอกาสให้ทำเช่นนั้น เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาจร การจัดกิจกรรมภายใน บริเวณโรงเรียนทำให้สะดวกในการควบคุมดูแลและส่งเสริม

10. การใช้สถานที่สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องกำหนดวันเวลาให้แน่นอนเพื่อจะได้ไม่เกิดการใช้สถานที่ซ้อนกันหรือจัดกิจกรรมเหมือนกันซ้อนกัน

11. โรงเรียนมีหน้าที่ที่จะต้องควบคุม ดูแล และแนะนำเกี่ยวกับการเงินและการบัญชีของกิจกรรมทุกประเภท บัญชีรับจ่ายของกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องรายงานต่อครูใหญ่

12. เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ครูใหญ่จะต้องแต่งตั้งครูผู้ควบคุมแนะนำของแต่ละกิจกรรม

13. การจัดกิจกรรมพยายามจัดภายในเวลาเรียน หากมีกิจกรรมจะต้องจัดนอกเวลาเรียน เช่น การแสดงละคร (หลักการบริหารโรงเรียน : 2512, หน้า 159-162)

พอล เอ โบลแลนด์ (Paul A. Boland) ได้เสนอแนะผู้บริหารมหาวิทยาลัยว่า ควรจะวางนโยบายเกี่ยวกับกิจกรรมนิตินลักษณะต่อไปนี้

1. การใช้อาคารสถานที่ของมหาวิทยาลัย รวมทั้งเครื่องใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ จะใช้ได้เพียงไร อย่างไร

2. การประกาศโฆษณา รวมถึงแผนภาพทั้งหลายว่า จะเปิดหรือประกาศได้ที่ไหน อย่างไร มีการควบคุมเพียงใดหรือไม่

3. การจัดทำและจำหน่ายแจกเอกสารต่าง ๆ ว่าจะมีขอบเขตจำกัดเพียงใด

4. กิจกรรมแต่ละประเภท จะได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากที่ใด มีระเบียบวิธีการอย่างไร

5. การอนุมัติกิจกรรม หมายถึง กิจกรรมแต่ละประเภทที่มหาวิทยาลัยยอมให้จัด และมหาวิทยาลัยมีส่วนควบคุมได้

ประเภทของกิจกรรม

ประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือกิจกรรมนันทศึกษาในระดับอุดมศึกษา ดูกัลด์ เอส อาร์บัคเคิล (Dugald S. Arbuckle) ได้จำแนกไว้ 3 ประเภท คือ

1. กีฬา (Athletics)

2. กิจกรรมเฉพาะนักศึกษาชาย นักศึกษาหญิง

3. กิจกรรมเสริมหลักสูตรประเภทชุมนุมต่าง ๆ (Clubs) ซึ่งจัดขึ้นตามความสนใจของนักศึกษา เช่น

- 3.1 ชุมนุมทางศาสนา
- 3.2 ชุมนุมทางวิชาการ
- 3.3 ชุมนุมละคอน
- 3.4 ชุมนุมหนังสือพิมพ์
- 3.5 ชุมนุมปาฐกถาและโต้วาที
- 3.6 ชุมนุมทางการเมือง

สมลักษณ์ สุขหอม ได้รวบรวมเกี่ยวกับเรื่องของกิจการนักเรียนที่เรียกชื่อแตกต่างกันออกไปไว้ดังนี้ คือ กิจกรรมนอกหลักสูตร (Out-of Curriculum Activities) กิจกรรมเสริมหลักสูตร (Promotional-Curriculum Activities) กิจกรรมพิเศษ (Extra activities) กิจกรรมร่วมหลักสูตร (Co-Curricular Activities) กิจกรรมครูและนักเรียน (Teacher Student Activities) กิจกรรมพัฒนาการ (Developmental Activities) กิจกรรมชีวิตในโรงเรียน (School-life Activities) กิจกรรมนักเรียน (Student Activities) (โปรแกรมการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย วิทยาลัยพณิชยการมหาบัณฑิต : 2522 หน้า 5-6)

วิธีการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการจัดกิจกรรมตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรม พ.ศ. 2520 และผู้จัดควรระลึกเสมอว่าการจัดกิจกรรมในโรงเรียนนั้น ควรพิจารณาในแง่ที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนหลาย ๆ ด้านพร้อมกันไป ทั้งนี้เพราะการให้การเรียนแก่เด็ก เพื่อให้เด็กพัฒนาในทุก ๆ ด้านทางโรงเรียนควรคำนึงถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนด้วย เพราะเนื้อหาวิชาทุกแขนงต่างก็มีความสำคัญยิ่ง เพราะทำให้เกิดผลสมเจตนารมณ์ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ระบบการจัดกิจกรรมนักเรียน มี 3 ระบบ ดังนี้คือ

ก. ระบบคะแนน (The Point System) ระบบนี้ถือว่าตำแหน่งต่าง ๆ ในกิจกรรมต้องการเวลาแตกต่างกัน ดังนั้นจึงให้คะแนนไม่เท่ากัน เช่น ตำแหน่งประธานของชุมนุม หรือเลขานุการของชุมนุมมีค่า 3 คะแนน รองประธาน 2 คะแนน สมาชิก 1 คะแนน

โรงเรียนจะกำหนดว่านักเรียนคนหนึ่งมีสิทธิจะใช้คะแนนได้เท่าไร เช่น ถ้าโรงเรียนกำหนดไว้ 3 คะแนน ก็หมายความว่าถ้านักเรียนได้รับเลือกเป็นประธานชุมนุมใดชุมนุมหนึ่งแล้วก็ไม่ต้องเข้าร่วมในกิจกรรมอื่นอีก

ข. ระบบกิจกรรมใหญ่และกิจกรรมย่อย (Major and Minor System) ในกรณีนี้กิจกรรมต่าง ๆ จัดแบ่งออกเป็น 2 พวก คือ กิจกรรมใหญ่ เช่น ฟุตบอล การดำรงตำแหน่งหัวหน้านักเรียนทั้งโรงเรียน และกิจกรรมย่อย เช่น หมากรุก การเข้าร่วมเป็นผู้เชียร์ของโรงเรียน ผู้เล่นดนตรี เป็นต้น

โรงเรียนอาจกำหนดว่านักเรียนคนหนึ่งอาจเข้าร่วมในกิจกรรมใหญ่ได้ 1 อย่าง และกิจกรรมย่อย 2 อย่าง ตามใจนักเรียนจะเลือกเอา

ค. ระบบการจัดเป็นหมู่กิจกรรม (The Group System) โดยวิธีนี้โรงเรียนจัดแบ่งกิจกรรมออกเป็นหลายหมู่ เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับด้านวิชาการ กิจกรรมเกี่ยวกับด้านกีฬา กิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงละคร และดนตรี เป็นต้น

โรงเรียนจะกำหนดว่านักเรียนคนหนึ่งจะเข้าร่วมได้หมู่ละ 1 กิจกรรม และจะเข้าร่วมได้ 2 หมู่ ดังนั้นจึงเป็นการกระจายความสนใจของนักเรียนให้ขยายกว้างออกไป ไม่มีนักเรียนคนใดที่จะเป็นหนอนหนังสือโดยไม่เอาใจใส่ในกิจกรรมอื่น และในขณะเดียวกันก็ไม่มีนักเรียนคนใดที่จะเอาใจใส่แต่การกีฬาเพียงอย่างเดียวได้

การประเมินผล

การประเมินผลในการจัดกิจกรรม นับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการประเมินผลจะเป็นกระจกสะท้อนให้ผู้บริหารจัดการจัดกิจกรรมได้รู้ผลการดำเนินงานว่าสอดคล้องตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ หรือเพื่อเป็นการศึกษาข้อบกพร่องในการดำเนินงาน ซึ่งควรจะนำมาปรับปรุงแก้ไข ในการดำเนินงานครั้งต่อไป

การประเมินผล ควรมีวิธีการจัดท่าอย่างมีหลักเกณฑ์ และควรมีการประเมิน จากบุคคลหลายกลุ่ม เช่น สมาชิก คณะกรรมการดำเนินงาน อาจารย์ที่ปรึกษา ครู-อาจารย์ บุคคลอื่น ๆ และผู้อำนวยการ

นอกจากนั้นการประเมินผลคือการจัดกิจกรรม จะต้องประเมินผลการเข้าร่วม กิจกรรมของนักเรียนตามหลักเกณฑ์การประเมินผลของกระทรวงศึกษาธิการด้วย

แฟรงคลิน เอ มิลเลอร์ และคณะ (Franklin A. Millor and others, 1956) เสนอหลักการประเมินผลกิจกรรมที่สำคัญ 8 ประการ คือ

1. การประเมินผลกิจกรรมนิสิต เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลงานของ โรงเรียน ในด้านคุณภาพการเรียนการสอนด้วย
2. จะต้องประเมินองค์ประกอบทุกเรื่อง ของกิจกรรมนิสิต
3. บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมิน
4. การประเมินผลจะต้องใช้วิธีการหลาย ๆ อย่าง ทั้งที่เป็นแบบแผนและไม่ เป็นแบบแผน
5. การประเมินผลจะต้องให้เป็นปรนัยมากที่สุด
6. ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลจะต้องนำมาจัดและวิเคราะห์ เพื่อหาข้อสรุป และจัดทำข้อเสนอแนะ
7. ผลการประเมินจะต้องเก็บรักษา และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการ ปรับปรุงงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษาให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

8. การประเมินผลกิจกรรมนิสิตนักศึกษา เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่จะต้อง กระทำอยู่ตลอดเวลาเป็นระยะ ๆ มิใช่ทำเพียงครั้งเดียวเมื่อสิ้นปีการศึกษา

ในการประเมินผลกิจกรรมนักเรียน โรงเรียนควรจะยึดเกณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ

1. กิจกรรมนักเรียนเป็นส่วนช่วยให้เกิดความเจริญแก่นักเรียนเพียงไร และ มีความสัมพันธ์กับการสอนวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนเพียงไร
2. กิจกรรมนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกความเป็นผู้นำ ความคิดริเริ่ม ความรู้จักรับผิดชอบ การรู้จักร่วมมือกันทำงาน และส่งเสริมให้เกิดความรู้รักใคร่โรงเรียน ขึ้นเพียงไร

3. โรงเรียนได้พยายามจัดการส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้เข้าร่วมในกิจกรรม
เพียงไร ผลักการเลือกสมาชิกของกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามหลักประชาธิปไตยไม่มีการ
กีดกันด้วย เชื้อชาติ ศาสนา ชาติ หรือไม

4. กิจกรรมของโรงเรียนก่อให้เกิดความรู้สึกแตกหมู่แตกพวก เช่น เป็น
สมาคมลับหรือไม่

5. คณะครูมีส่วนร่วมในการดำเนินการและให้ความสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ
เพียงไร

6. โรงเรียนพยายามจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ หลายชนิด เพื่อเปิดโอกาสให้
นักเรียนได้เลือกเป็นสมาชิกได้ตามความสนใจของแต่ละบุคคลเพียงไร

7. โรงเรียนได้เอาใจใส่ปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ให้ทันต่อความสนใจของ
นักเรียนหรือไม่เพียงไร

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประเมินผลกิจกรรมร่วมหลักสูตร

1. การประเมินผลกิจกรรมร่วมหลักสูตร เป็นเพียงส่วนหนึ่งของโปรแกรมของ
โรงเรียนทั้งหมดในอันที่จะตัดสินว่า การสอนได้รับผลดีหรือไม่เพียงใด กิจกรรมการเรียน
ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดขึ้นขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถปรับตนเองได้ และให้
เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ดังนั้น วิธีการประเมินผลจะต้องทำให้ตรงเป้าหมายที่
วางไว้ว่าได้ถึงความสำเร็จแล้วมากน้อยเพียงใด ต้องทำหลาย ๆ ด้าน เมื่อได้ผลแล้ว
ก็เอาผลมาประมวลเข้าด้วยกัน และที่แน่ส่วนรวมออกมาแล้วก็คงดูว่า จะต้องมี การเปลี่ยนแปลงแก้ไขโปรแกรมทั้งหมดของโรงเรียนอย่างไร มิใช่แต่จะแก้ไขเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง
หรือว่าเฉพาะแต่กิจกรรมร่วมหลักสูตร เท่านั้น

2. กิจกรรมร่วมหลักสูตรทุกด้านจะต้องมีการประเมินผล ที่หมายความว่า
กิจกรรมร่วมหลักสูตรทั้งหลายต้องจัดการประเมินผลให้หมด ต้องพิจารณาข้อดีและข้อเสีย
การจัดและการบริหารโปรแกรมก็ต้องนำเอา มาประเมินด้วย จะว่าแต่ละส่วนใดส่วนหนึ่ง
หาได้ไม่ ถ้าหากถึงก็เท่ากับว่า กิจกรรมได้รับการแก้ไขแต่เพียงบางส่วนเท่านั้น มิได้
พิจารณาโดยตลอดทั่วถึงกัน และอย่าลืมว่าวิธีการให้การปรึกษาแนะนำของครูที่ปรึกษา
จะต้องมีการประเมินผลด้วย จึงจะเรียกได้ว่า มีการประเมินผลอย่างสมบูรณ์

3. ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมร่วมหลักสูตร จะต้องช่วยกันประเมินผล
มากกว่าหลักการนี้เป็นที่ยอมรับกันแล้ว บุคคลต่อไปนี้จะต้องมีส่วนในการประเมินผลคือ
นักเรียน ครู ผู้บริหารการศึกษา พ่อแม่ และบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนรู้เห็นกิจกรรมที่จัดทำขึ้น

4. วิธีประเมินผลหลายอย่างที่เป็นสิ่งที่พึงประสงค์ เพื่อให้ได้ผลที่แน่นอนและ
ถูกต้อง ควรใช้วิธีการประเมินหลาย ๆ อย่าง ควรใช้เครื่องมือประเมินอย่างที่เป็น
ทางการและไม่เป็นทางการ การใช้เครื่องมืออย่าง เป็นทางการได้แก่ การใช้แบบสอบถาม
การวิจัย การให้ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการอย่างไม่เป็นทางการได้แก่ การไต่ถาม
การอภิปรายกันในโฮมรูม การสังเกต ทศนคติ และอื่น ๆ

5. ความจริงเป็นของจำเป็นที่จะต้องรู้ การประเมินผลจะเกิดมีประสิทธิภาพ
ได้นั้น ต้องค้นหาข้อเท็จจริง และพิสูจน์ว่าเปิดอกและใจกว้างว่าจะอะไรคืออะไรไม่ดี โดยไม่
ต้องปิดบังอำพรางกัน ถ้าทำได้อย่างนี้จะบังเกิดผลแก่การประเมินผล ถ้ามีวาทะถ้อย
คำเป็นขอสรรเสริญ ส่วนคำทักท้วงและติโน้ไม่ยอมรับฟังแล้ว ก็ไม่มีประโยชน์อันใดที่จะนำ
มาประเมินผลกัน เสียเวลาเปล่า ๆ ผู้บริหารงานจะต้องเป็นคนใจกว้างและยอมรับฟัง
คำติและคำชมด้วยความสบายใจ

6. ข้อมูลทั้งหลายที่รวบรวมได้จะต้องเอามาวิเคราะห์แล้วทำเป็นข้อเสนอแนะ
ออกมาโดยอาศัยข้อมูลเหล่านั้น ผู้ที่ทำหน้าที่ทำการประเมินผลจะต้องรวบรวมข้อมูลที่ได้นำ
เข้าด้วยกัน แล้วเอามาวิเคราะห์อย่างละเอียดรอบคอบ แล้วจึงทำข้อเสนอแนะภายหลัง
โดยอาศัยข้อมูลเหล่านั้น

7. ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประเมินผลจะต้องเก็บรวบรวมไว้ แล้วใช้
สิ่งเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์แก่การจัดกิจกรรม สิ่งเหล่านี้เป็นข้อมูลและเป็นหลักฐานอันสำคัญ
ของการจัดกิจกรรม ผู้บริหารงานจะต้องเก็บรักษาไว้และใช้สิ่งเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์

8. การประเมินผลเป็นกระบวนการที่ต้องทำต่อเนื่องกันไปโดยมิหยุดยั้ง การ
ประเมินผลกิจกรรมจะต้องเริ่มทำตั้งแต่เดือนแรกของปีการศึกษาหนึ่ง ๆ แล้วทำติดต่อกัน
ไปจนสิ้นปีการศึกษา ก่อนสิ้นปีก็จะต้องเริ่มทำโปรแกรมสำหรับปีหน้าใหม่ เพื่อให้ทันใช้เมื่อ
เริ่มปีการศึกษาหน้า

จากการศึกษาค้นคว้าดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การฝึกอบรมเกี่ยวกับ
ลักษณะความเป็นพลเมืองดีโดยเฉพาะในโรงเรียนนั้น นอกจากครู อาจารย์จะได้กระทำ
ในบทเรียนหรือในชั้นเรียนโดยตรงแล้ว กิจกรรมนักเรียนก็น่าจะเป็นอีกกระบวนการหนึ่ง

ที่โรงเรียนสามารถที่จะจัดขึ้นเพื่อเป็นการฝึกฝนอบรมให้ผู้เรียนเกิดลักษณะความเป็น
 พลเมืองที่ดีที่พึงประสงค์ และโดยหลักการและวิธีการของการจัดกิจกรรมนักเรียนก็
 เอื้ออำนวยที่จะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถที่จะได้มีโอกาสที่จะได้แสดงออกถึงความ
 สามารถในหลาย ๆ ด้านตามที่ผู้เรียนสนใจ ซึ่งจะเป็นการชักนำเขาไปสู่ลักษณะที่พึง
 ประสงค์ในหลาย ๆ ด้านได้อีกเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยคิดว่าเพื่อให้การศึกษา
 เป็นไปในทางดีและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร เพื่อความเป็นพลเมืองดีประการ
 หนึ่ง และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนอีกประการหนึ่ง
 การวิจัยครั้งนี้จึงน่าจะเป็นประโยชน์เป็นอันมาก และสามารถจะนำผลจากการวิจัยนี้ไปใช้
 ในการนิเทศการศึกษาของเขตการศึกษาได้อีกส่วนหนึ่งด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย